

K nedožitým osmdesátinám

MUDr František Kriegel

** 10.4.1908*

+ 3.12.1979

P ř e m ý š l e n í o F r a n t i š k o v i K.

Václav Havel

Celý den trávím s Františkem Krieglem: probírám se různými dokumenty o něm, čtu jeho osobní poznámky, proslovy i dopisy, znovu a znovu si vybavuji svá osobní setkání s ním, přemýšlím o něm.

A pomalu se mi vkrádá do mysli poněkud zvláštní otázka: nebyla to vlastně tragická postava? Jedna z velkých tragických postav našich novodobých dějin?

Zdá se, že člověk je dnes obdařen dvojím způsobem bytí: jako kdykoli jindy je konkrétní osobou, zakotvenou ve svém přirozeném světě, vedle toho je však zároveň - víc asi než kdy dosud - jakousi stavební jednotkou světa, který bych nazval /pro leckoho možná poněkud drsně/ světem ideologických a politických keců: vše se v tomto světě přece dělá "jménem člověka" a "pro jeho dobro", člověk je v něm přece "výchozím bodem" i "nejvyšším cílem", jediné o něho tu údajně jde. Všichni jsme tedy jaksi dvakrát: jednou jako živí jedinci na této zemi a podruhé jako abstraktní objekty teorií a proslovů. Čím dovedněji je přitom - ať už z posedlosti, bezcharakternosti, setrvačnosti či tuposti - naším zájmem máváno v proslovech, tím větší neštěstí se obvykle na nás valí na této zemi.

František Kriegel byl celým svým osobnostním založením jednoznačně na straně "konkrétních osob": měl rád jednotlivé lidi a po celý život jim sloužil - ať už jako lékař v nemocnicích a na bojištích, jako bližní v každodenním životě, nebo jako politik tím, že na ně myslel, případně v duchu jejich přirozených, totiž politikou neodcizených mravních představ jednal /jen proto také mohl zachránit čest československé politiky v srpnu 1968/.

Potvrzuje to nepřehledné množství dobrých věcí, které pro lidi udělal a o nichž - vinou jeho nechuti je registrovat a publikovat - nemá nikdo z živých kompletní přehled. Potvrzuje se to však i tím, co neudělal: když se například přes četná naléhání nikdy nestal profesionálním politikem a když soustavně odmítal přijímat výsady, jež by mu mohly plynout z jeho funkcí, bylo to mimo jiné proto, aby se nevzdálil světu konkrétního člověka a nezapletl se s oním "člověkem abstraktním", na kterého se tak rád odvolává ten, kdo ve skutečnosti sleduje zájem pouze jediného konkrétního člověka: sebe samého.

Z výpovědí bezpočtu Krieglových přátel i mnoha dalších svědků jeho života vyplývá, že tento skromný, statečný a šlechetný člověk stál pevně na této zemi, v onom přirozeném světě, kde se povědomí o tom, co je dobro a co zlo, co slušnost a co nízkost, co čest a co zrada, ještě nerelativizuje a nerozpouští v roztoku ideologické akrobacie, pragmaticko-politických spekulací a účelově mocenských kalkулů, schopných vždy věrohodně dokázat, že ta či ona konkrétní špinavost je nutná v nějakém vyšším obecném zájmu.

Neokázalá láska ke konkrétním lidem a vlastní lidské svědomí byly tedy pro tohoto muže základním kompasem - v životě občanském, v medicíně i v politice.

Mimo jiné: podle mého pevného přesvědčení není takováto životní orientace vysvětlitelná jen jakousi "psychologickou výbavou", ale může vyrůst jen z hlubokého - byť nepřiznaného a pro materialistu nepřiznatelného - respektu k tomu řádu bytí, který je skryt za jevovým světem jako trvalé vysvětlení jeho pomíjivosti, tedy k tomu, co přesahuje všechna jednotlivá "duševna" a je jediným srozumitelným zdrojem, důvodem a smyslem skutečné lidské odpovědnosti. Té odpovědnosti, která nepotřebuje, aby o ní někdo v jevovém světě věděl: není vůbec náhoda, že jediný politik, který byl ochoten v srpnu 1968 nasadit vlastní život za věc národního společenství, byl týž, který byl později zahlednut na pražské ulici, jak vzdává - domníváje se, že není viděn - počtu oběti cizí agrese.

Vše, o čem~~x~~ jsem psal, zakládá lidskou velikost. N,koli však ještě tragiku. Zkusím zkoumat, proč cítím v Krieglově velikosti tra~~g~~ický rozměr.

Není zajisté lehké proměnit svůj život v souvislou sérii dobrých skutků, pomáhajících konkrétním jednotlivcům. Za jistých okolností a pro člověka pronikavého ducha a vskutku neobelhatelného svědomí se však i to může stát způsobem úniku a sebeobelhávání: opakované napravování jednotlivých následků by totiž mohlo snadno a efektně odvádět od namáhanějšího, ale ještě důležitějšího hledání jejich hlubších a širších příčin.

Jako člověk, který poznal na vlastní kůži bídu, bezpráví, rasovou nenávist a sociální nespravedlnost, a zároveň jako vzdělanec, pokoušející se pronikat za horizont jednotlivostí a pátrat po jejich obecnějším smyslu, pochopil Kriegel záhy, že nemůže lidskému utrpení čelit jen jako bližní a lékař, ale že musí - chce-li být v souladu se svým neobelhatelným svědomím - pochopit i společenský kontext tohoto utrpení a společenskou cestu k jeho odstranění. Čili: že musí vstoupit do politiky.

V době jeho lidského zrání se otevírala před ním velmi sugestivní možnost: existovalo politické hnutí, které nabízelo konzistentní výklad nejrozumnějších rozporů světa a ucelený program jeho nápravy. Ale nejen to: svou zdůrazňovanou vědeckostí uspokojovalo moderního racionálního ducha a zároveň - paradoxně - nabízelo soudobou - totiž tomu- to duchu přijatelnou - variantu toho, co člověk od nepaměti na světě potřebuje a hledá: víry.

František Kriegel se stal komunistou a zůstal jím po celý život: jako komunista bojoval ve Španělsku a v Číně proti fašismu, jako komunista politicky působil po válce v Československu, jako komunista se podílel v únoru 1948 na převzetí moci komunistickou stranou, jako komunista organizoval naše i kubánské zdravotnictví, jako komunista pracoval v parlamentě a posléze i v nejvyšším vedení strany.

Vzniká otázka: jak se Krieglovo osobnostní založení, pevně svázané s přirozeným světem, jednoznačně orientované na "konkrétního člověka" a hluboce citící ony "před-ideologické" mravní imperativy, jež živoucí přítomnost v přirozeném světě vždy provázejí, snášelo s ideologií, vírou, politickou praxí a politickými nároky hnutí, jemuž se podařilo tak dokonale /mimo jiné proto, že naprosto nenápadně/ nadřadit imaginární a tudíž snadno zneužitelný svět "vyšších zájmů" a "obecných ideálů" elementárnímu lidskému citění a rozmyslu, ba dokonce prohlásit toto citění a tento rozmysl - v situaci, kdy to potřebovalo - za pouhou pověru a přelud? Jak se celoživotní úcta ke konkrétnímu člověku mohla snášet s celoživotní vírou v ideologii, založenou - ajk jak se průběhem let a desetiletí stále zřetelněji vyjevuje - na ideji "člověka abstraktního"?

František Kriegel byl všechno jiné než oportunist, machiavelista či cynický pragmatik; neumím si představit, že by dokázal chladnokrevně a účelově dělat kompromisy mezi svým svědomím a nároky své ideologie a své strany. Kdyby to byl dokázal, nebyl by postavou ani velikou, ani tragickou, ale jen smutnou a banální.

Tragické rozpětí - aspoň v mých očích a mém pocitu /které mne mohou samozřejmě klamat/ - dává jeho osudu to, že nejen jeho svědomí, ale i jeho víra byla vždy pravá, autentická a poctivá. Takže i všechny kompromisy, které v něm musely tyto dvě jeho protichůdné mohutnosti v různých dobách spolu uzavírat, byly - lze-li to tak říci - vnitřně autentické, opravdové a poctivé. Nepochybně přinesly /aspoň relativně vzato/ naší zemi mnoho dobrého /některé statečné postoje v padesátých letech, reformátorské úsilí v letech šedesátých, hrdinství v roce 1968, vytrvalý odpor proti diktátorskému Husákovu režimu, angažmá v Chartě 77/. Mnohdy však byly také asi nešťastné a zhoubné /účast na prosazení monopolní moci gottwaldovské KSČ/. Právě to

však, že tyto kompromisy - bez ohledu na míru své konečné prospěšnosti či zhoubnosti - nikdy nebyly dílem zistného kalkulu, ale dílem člověka ve všech směrech opravdového a vždy vnitřně integrálního, zakládá podle mého mínění tragičnost Krieglovy postavy.

Jen si to uvědomme, jen se do toho pokusme vžít:

Čestný muž, nesnášející křivdu a bezpráví - a zároveň komunista, tedy člověk oddaný straně, která páchá tolik různých křivd a bezpráví. Jak si zachovat svou víru a zároveň nesloužit zlu?

Muž, chtějící pomáhat lidem konkrétně a hned a tady - a zároveň muž identifikující se s ideologií, která je schopna jakékoli přítomné zlo ospravedlnovat utopickou vizí zárných zítřků kdesi v nedohlednu.

Muž věřící bytostně v rovnost všech lidí - a zároveň komunista, tedy příslušník strany, která si nárokuje pro své členy jakési vyšší postavení, než mají všichni ostatní.

Tento člověk to nemohl mít lehké - ani v sobě, ani se svou stranou. A skutečně: tak jako mnoho jiných poctivých komunistů měl s ní trvalé potíže: špinila ho za jeho statečný boj ve Španělsku, persekvovala ho v padesátých letech, v roce 1969 ho vyloučila a až do smrti všemožně pronásledovala, aby nakonec ukázala celou hloubku své ubohosti, když mu znemožnila důstojný pohřeb.

A přesto se nikdy své socialistické víry nevzdal.

Tragickému rozporu mezi ní a svou lidskou přirozeností čelil mnohaletým úsilím o relativní zlidštění komunistického systému a posléze svou identifikací s konceptem demokratického socialismu. Ale i tento kompromis musel zůstat tragický rozporný: což je skutečná demokracie slučitelná s principem předem a natrvalo mocensky garantované vedoucí role jedné politické ideologie a jedné politické strany? Anebo naopak: což lze v podmínkách vskutku svobodné soutěže o moc jednou provždy zaručit, že hospodářství bude organizováno jediným a předem určeným způsobem?

Když čtu různé dávné Krieglovy proslovy v Národním shromáždění, zmocňuje se mne zvláštní lítost: tolik dobrých úmyslů - a tak beznadějně zabalených do dobových politických předsudků a dobové frazeologie a tak podivně spoléhajících na demokratickou zlepšitelnost institucionálních konstant, jejichž nejvnitřnějším posláním je naopak předem vyloučit možnost takového své transformace.

Ta rozsáhlá, nenápadná, riskantní a nepřiliš úspěšná práce opravdu nemohla být dílem oportunní povahy nebo vypočítavé kalkulace.

František Kriegel zřejmě dlouho upřímně věřil, že stačí vdechnout zevnitř nelidskému systému lidštější obsah.

Běh času, tvrdé dějinné zkoušky a četná hluboká zklamání samozřejmě proměňovaly a zužovaly rozsah toho, k čemu se jeho politická víra upínala. Mnohých dávných dogmat své víry se musel postupně vzdát, zákeřný a prohlášený smysl četných dříve posvátných věcí musel postupně prohlédnout. Předivo ideologie, kdysi tak pevné a neporušitelné, se zvolna rozpadalo ve světle poznání, které činilo spravedlivé srdce a poctivý rozum.

I to musel být tragický proces! Jak hořké musí být asi opouštění věcí, které člověk s takovým zápallem a tak dlouho prosazoval a jímž tolik obětoval!

Kriegel, pokud je mi známo, nikdy nedával najevo bolest, zklamání, rozpaky či zoufalství. Byl to muž: své hořkosti si nechával pro sebe. Svět kolem sebe trvale povzbuzoval, aniž se sám od něj povzbuzení dožadoval; na to byl příliš hrdý.

O to těžší bylo asi to, co se dělo v něm.

Znova se mi neodbytně vnucuje pocit, že jsme tu konfrontováni s hrdinou vpravdě tragickým.

Úplně se své víry ovšem nezřekl nikdy: socialismu zasvětil celý svůj život a do své poslední vteřiny v něj věřil. On - člověk, který věděl lépe než kdo jiný, v co se dávný socialistický ideál proměnil a zřejmě - aspoň ve své leninské variantě - proměnit musel: v naprostou nadvládu státu jako univerzálního zaměstnavatele a vykořisťovatele všech pracujících, centrálního manipulátora všech oblastí života a nejneschopnějšího myslitelného kapitalisty. Z ideologie, která tvrdila, že postupně odbourá stát, vyrostl zatím nejvšemocnější druh státu: stát totalitní. A údajně osvobozenému pracujícímu lidu nakonec nezbývá, než závistivě šilhat po právech, kterým se těší jeho druzí v kapitalistických zemích.

V jaký socialismus asi muž, který toto vše pochopil, až doposud věřil? Co si pod tím slovem po všech těch hořkých zkušenostech asi představoval? Pluralitu samostatných hospodářských subjektů? Podniky jako vlastnictví jejich zaměstnanců? Hospodářskou samosprávu? Družstva a drobnější soukromé podnikání? Tržní vztahy? Musel přece vědět, že skutečná hospodářská pluralita je nemyslitelná bez úplné plurality politické. Co měla ale taková představa v jeho očích ještě společného se socialismem? Vždyť pro komunisty bylo to slovo odjakživa jen šifrou pro jejich mocenský monopol /jehož ohrožení proto vždy nazývali a dodnes nazývají "demontáží socialismu", "antisocialistickými silami"/. Vzdal se tohoto tradičního komunistického pojetí socialismu a vyměnil je za nějaké jiné, třeba sociálně-demokratické?

Nevím. Chtěl jsem o tom všem s ním někdy upřímně a podrobně hovořit. Ještě na Ruzyni v roce 1979 /poté, co

mne přišel povzbudit na pohřeb mého otce, kam jsme odvezli/ jsem si spřádal plán, že ho s paní Rivou pozvu hned po mém návratu na dlouhou debatu a na všechno se ho vyptám. Nestalo se to: Při přestávce našeho odvolacího soudu mi má spoluobžalovaná Otká Bednářová pošeptala, že nedávno zemřel.

Zbývá mi jen terén dohadů. Mám pocit, že v posledních letech života měl František Kriegel o lepším společenském uspořádání asi podobnou představu, jakou o něm máme já a mnozí další, kteří se slovu socialismus už dlouho vyhýbáme pro jeho sémantickou nejasnost.

On se ho nevzdal. Proč asi? Vrátil se snad na sklonku života k tomu, u čeho kdysi začínal, totiž k socialismu jako ideálu - jen nějak zbrusu jinak myšlenému. Anebo mu slovo socialismus - podobně jako jiným slovo soudruh - zůstalo posledním magickým znakem dávno rozbité konfesijní polyspolitosti, s nímž se prostě nedokázal citově rozejít? Pdržoval se ho jako symbolem mravní kontinuity svého života? Anebo mu bylo připomínkou dávných ideálů, dávných bojů, tedy jakousi historickou legitimací? Bylo mu pojátkem s jeho eurokomunistickými západními přáteli, těmito šťastnými panici, kteří dosud nemuseli podstoupit zkušenost budování socialismu a následné desiluze a pro něž má tudíž to slovo ještě krásnou vůni budoucnosti? Anebo mu bylo už jen jiným označením pro lepší svět?

Tragické paradoxy, které cítím v postavě, díle a osudu Františka Kriegla, nejsou jen jeho a nejsou dokonce jen komunistickou záležitostí. Zdá se mi, že zhuštěné zpřítomňují, ba přímo symbolicky zastupují paradoxy daleko obecnější, možná dokonce jakési základní paradoxy moderní doby.

Pokusím se jich dotknout několika otázkami;

Může v dnešním komplikovaném světě působit ve sféře reálné politiky vůbec člověk, pro něhož jsou jeho svědomí a základní mravní kategorie jeho přirozeného světa jediným pracovním vodítkem? Či musí už vždycky, byť třeba jen částí své bytosti, patřit světu ideologií, doktrín, politických náboženství a kolektivně přijatých dogmat a floskulí? Stačí mu věřit v život, v dobro a ve vlastní rozum - anebo musí vždy už věřit zároveň v něco méně prostého a čistého, například ve svou stranu? Může světem všech těch partikulárních zájmů, iracionálních vášní, "politických realit", mocných ideologií, slepých revolt, zkrátka celým tím chaotickým světem soudobé civilizace prorůst až k vrcholům faktické moci člověk opravdu čistého srdce, vlastního nezávislého rozumu a vůle a řídit se jen jím? A může mít v těchto sférách úspěch? Anebo mu nezbývá, než se přeci jen zaplést - ať už proto, že realisticky slevil, nebo proto, že idealisticky uvěřil - s něčím dalším a pro tento svět přesvědčivějším, co sice může být s jeho svědomím v souladu, co se však kdykoli může obrátit proti němu?

Mladí lidé v dnešním Československu už dávno nevědí, že to byli političkové-a dokonce i komunističtí -, kteří byli normálními, čestnými a statečnými lidmi, byť třeba tragického osudu; těžko si už umí něco takového vůbec představit. Vždyť jako představitelé státu znají už jen beztvárné byrokraty, mrtvě civící před sebe ve svých šestsettřináctkách ~~to~~ absolutní předností v jízdě a čtoucí občas v televizi jakési nudné fráze, které nemají se skutečným životem téměř nic společného. Už kvůli těmto mladým lidem by měla být napsána pravdivá a poutavá kniha o Františku Krieglovi. Nejen pro uchování památky tohoto vzácného muže. Ale i proto, aby lépe rozuměli složitému světu, v němž žijí, lépe chápali, proč jejich předkové dělali to, co dělali, lépe rozuměli jejich problémům, ideálům i iluzím, úspěchům i prohram. Aby si uvědomili, že i v dnešním světě lze usilovat o něco smysluplného, pakliže se člověk nebojí překážek a obětí. A aby posléze pochopili, že se politice a politikům nemusí už navždy jen a jen posmívat, ale že si jich mohou i vážit.

/Napsáno k nedožitým osmdesátinám Františka Kriegla/

23.1.1988

F R ANTIŠEK KRIEGL - ZAMYŠLENÍ NAD ŽIVOTEM

Před 69. narozeninami

Sněží, typicky dubnový den - trochu zimy - trochu léta. Padající vločky se země jen dotknou a proměnují se ve vlhko. Obloha zatažená, slunko ~~z~~achované za mraky, chvílemi zesiluje tanec vloček, některé se utrhnou od houfu a spěchají k zemi, k svému konci. Vítr si se sněhem hraje, pohání je tu tím, tu oním směrem, zrychluje i zpomaluje jejich honění....

Ani se mi nechce věřit, že vstupuji do 70-tého roku života. Co vše se událo za těch sedm desetiletí? Člověk si připadá jako jedna z těch nesčetných vloček neseným větrem a vzduchem. Osud mne nesl tu jednou velkou událostí, tu druhou, jedním nebo druhým kontinentem. Někdy byla síla větru větší, někdy zase měla charakter lehkého vánku, jindy zase bouřlivého víchru.

Jako vždy v ten den se mi vnucuje otázka: zůstane po mně více než hrstka popela rozptýleného někde na loučce? Stálo to životní úsilí - a bylo přece nemalé - za to? Bráním se vnitřně tomu, abych myslel, že jsem prožil život a nezůstalo po mně více než toho zanechá motýl přelétající zahradou. A záleží vůbec na tom, zanechám-li po sobě cokoliv?

/9. dubna 1977/

XXXXXX

O vzpomínání

Vrací-li se starší člověk ke vzpomínkám, je to za různých okolností různé. Vynořují se značně "osekané" jako poražený smrkový kmen o své větve. Zachovává se buď to nejkrásnější /co je balzámem srdce/, anebo to nestrašnější /co zanechalo v životě nejhlubší jizvy/. Pro každého mají ovšem obě krajnosti různý význam podle povahové a intelektuální úrovně jednotlivce, podle pestrosti a zážitků jeho života ... podle hodnoty, jakou věcem a událostem přisuzuje.

Vzpomínky vyhovují potřebě některých lidí pro zdůraznění vlastní důstojnosti. Typické je a bývalo veteránské vzpomínání na "hrdinské" činy, "hrdinnou" minulost, tak často spíše opředenou představami než skutečnou minulostí... Všelijaké pocty, parády, vzpomínání starých má málokdy skutečný výchovný ráz, málokdy je příspěvkem k morální stavbě současné generace. Je gestem. Působí někdy smutně a někdy dokonce i směšně, snaží-li se starý člověk v historické uniformě o řízný vojenský krok. Časová vzdálenost zmenšuje ve vědomí současníků význam sebevětších událostí a tím i těch, kdož v nich působili. /To nevylučuje správný a věci odpovídající

přístup úzké vrstvy hlouběji myslících občanů a zvláště odborníků/. Současnost se jen velmi těžko /jestli vůbec/ dove-
de vmyslet, vcítit do okolností, rámce, atmosféry, působících
sil, v nichž minulé události probíhaly. Každá doba osvětluje
minulost jiným světlem, svým světlem. Barvy minulé svítí
jinak.

Vzpomínání bývá ovšem i účtováním, jak a do čeho jsi
vložil své plány, sny, úsilí, energií, život. Co z toho
vzešlo? To cos chtěl, co sis představoval? Je nesnadné
udělat přesný účet, co zařadit mezi má dát a dal, mezí čer-
vená a černá čísla. Jednotlivec se brání uznat prohru, hle-
dá vyrovnání aspon tak trochu ve svůj prospěch.

Každému je dáno, aby se po vykonané práci na ni podí-
val. Vždyť v ní zanechal část sebe sama. A chce-li se někdo
zadívat po dlouhých letech na svůj život, vzniká vždy otáz-
ka: co po sobě zanechá? Myšlenku, dílo?

A proč vůbec tato myšlenka?

Někde, velmi hluboko v minulé historii člověka, se mu-
sela zrodit představa a s ní touha po vědomí, že odchází-li
člověk ze života, něco po sobě zanechá. Ono "něco" má pocho-
pitelně v různých dobách a u různých lidí různou tvář, hod-
notu, představu. Asi to souvisí s pradávným zrodem myšlen-
ky nesmrtelnosti, nějakého pokračování, posmrtné existence.
A nejstarší kořeny toho budou v pudu sebezáchovy vlastního
živým organismům.

"Vzpomínky" se nezdají něčím samoučelným, ale spíše
snahou o sebepotvrzení. Nejsem jen čekatelem na smrt, nejsem
jen neužitečným konzumentem - mám v "záložně" svého minulého
života nemalý vklad, který, byť už neviditelně, se promítá
i do dnešních dnů a poměrů, i do toho, v čem žijete vy dneš-
ní a snad bude žít i zítřejší generace. Jistě dnešek nad
tím s úsměskem mávne rukou. Tím však na představách na-
bo na motivech představ nic nemění. Jistě, "vklad" jedno-
ho je miliónový a jiného haléřový - ale vklad je tu. To staré-
mu nemůžeme upřít a nesnažme se mu to brát.....

x x x x x

Stálo to za to?

Je ti jako po dlouhé cestě, na niž ses vybral s před-
stavami, že bude všelijaká - pěkná i nebezpečná, že na ni
můžeš zle doplatit, ale dojdeš-li na konec, že Ti zbude po-
cit, že to stálo za to. Ta poslední čtyři slova jsou nako-
nec jádrům bilance cesty. Stálo to za to? Na té cestě jsi
často jednal jako otrok myšlenky, představ, jak má člověk
v takové situaci, v níž se ocitl, jednat, byť by to stálo
zmrzačení, nebo i dokonce život, nebo společenskou ostrá-
kizaci. Postoj a jednání se muselo shodovat s určitým kóde-
xem chování v určitých životních situacích. Byť byl ohen

sebenepříjemnější, sebenebezpečnější, musíš pro raněného v tanku. Tak to přikazuje etická soustava, které ses upsal, o jejíž správnosti jsi byl přesvědčen

Dnes, skoro nebo snad už na konci cestování se vnučuje opět ona otázka: "Stálo to za to?" A s ní pátrání po pohnutkách, pro které ses na tuto cestu vydal. Řekneš, že je to stejně marné, zbytečné mučení mozku. Byla to cesta, ze které není návratu; jakoby po každém ~~roku~~ roku zarůstala hned hustým, trnitým porostem; ale současně se do batohu vždy přidal kousíček z toho prošlého kusu cesty, nějaké to zrníčko hlíny, nějaká kapka rosy, potu i smrdutého bahna. Ale nesl jsi ten batoh dál, až někdy ono bahno i pot i bolest jej dělaly nesnesitelně těžkým. Kde se brala ta síla vydržet bolest do kůže se vřezávajících řemenů rance?

Jak mravně silné se ti zdálo hnutí, jehož jsi byl součástí! Silné svými mravními cíli, silné svou mravní čistotou, svou nezištností. To vše tvoří mezi lidmi pouta, někdy pevnější než mezi členy rodiny. Život by druh za druhu dal. Sebevědomí prýstící z představ Tě na svých křídlech s pohrdavým úsměvem přenášelo nad záští odpůrců, onoho starého, k smrti odsouzeného světa, letíš nad nimi vstříc něčemu krásnému. Romantika? Blouznění nebo přece kus pravdy? Pátráš po tom kusu pravdy jen kvůli půdě sebezáchovy, je to jen nějaká fata morgana nebo skutečnost?

Přísný, střízlivý pohled a po vytření očí ono jadérko pravdy jako vzácný prvek v mase hlušiny přece nalézám. Snad sis vytkl příliš velký cíl, pro nějž délka lidského života je příliš krátká. Na měření lidského času nasazuje-me míru lidského života.....

LÉKAŘ FRANTIŠEK KRIEGL

Krásné, milované povolání. Od výkonu lékařství bývá jen krok k pohledu na sociální a tím i politické aspekty. Obojí vyžaduje intenzivní práci, soustavné studium.

Vztah lékař - pacient má zvláštní, mimořádné, jedinečné rysy. Neznám druhé povolání, v němž by se jeden člověk /pacient/ tak odevzdával do rukou druhého /lékaře/, který někdy rozhoduje o životě, zdraví svého pacienta.

/F. Kriegel o svém povolání/

Z d o p i s ů p a c i e n t ů

Vážený pane doktore,

dovolte, abych Vám touto cestou poděkovala za všechno, co děláte pro mou sestru. Víím, že je její stav nesmírně vážný, že ona velice trpí a utěšuje mne jen to, že pečujete o ni Vy, lékař tak zkušený a svědomitý, mající tak hluboké pochopení pro své pacienty.

J.M. - 1957

x x x

Vážený soudruhu primáři,

přicházím znovu, i když jste mě již jednou odmítl.... Věřím, že tentokrát neodmítnete, což by mě opravdu mrzelo, protože jsme Vám moc a moc zavázáni za nevšední ochotu a hlavně lidskost, s jakou jste se naší mámy ujal.....

V.D. - 1964

Z odpovědi F. Kriegla:

Vážená soudružko, včera k večeru jste mi dala doručit aktovku.... Za ošetřování nemocných jsem za dlouhá léta působení jako lékař nikdy dárky nepřijímal a nepřijímám. Nehněvejte se proto, že Vám aktovku s díky vracím.

x x x

Vážený pane primáři,

Chci Vám z plna srdce poděkovat za péči, která mi byla u Vás věnována... Víím, že péče o nemocné patří mezi povinnosti všech, kteří se věnují zdravotnictví. Vy jste ale dokázali víc. Vy vidíte v nemocných ~~v~~-první řadě lidi. Nešetříte vlídným slovem, úsměvem, povzbuzením. A tohle se všude nenajde.

Mám syna, který bude promovat a také se věnuje interně, a věřte mi, pane primáři, přál bych si, aby i on vyrostl v lékaře, který by při své profesi nezapomněl být člověkem....

J.K. - 1969

Jiří Ruml: P é č e o č l o v ě k a n e ž á d o u c í

Padesátá léta v Československu hodnotí historie jako období prudkých společenských změn ovlivňujících další vývoj země, pohříchu víc ve smyslu negativním. Všeobecně známé jsou v tomto směru vykonstruované soudní procesy s tzv. "nepřáteli lidu", mající za následek popravy a mnohaleté žalárování nevinných občanů. Padesátá léta se tak stala do značné míry synonymem násilí, svévole a nespravedlnosti. Méně známé jsou už případy pronásledování, šikanování a poškozování mnohem početnějších skupin, ba celých vrstev obyvatelstva tzv. "třídní politikou", která citelně poškodila vytváření nového společenského řádu tím, že úporně hledala - a bohužel nacházela "nepřátele" i mezi lidmi plně oddanými myšlence socialismu. Ve svých dopadech to byla politika protilidová.

V roce 1952 se stal obětí takové stihomanie také MUDr. František Kriegel, interbrigadista, obětavý lékař na mnoha frontách druhé světové války, vlastenec, komunista. Byl zproštěn funkce náměstka ministra zdravotnictví a směl nadále ve svém oboru působit jako závodní lékař, snad "aby měl blíže k dělnické třídě". František Kriegel považoval vždy každou práci lékaře za stejně odpovědnou, proto zdůrazňoval, že léčit je třeba vždy a všude, zejména pak v době, kdy se péče o člověka stává prázdňou frází v projevech politiků a postrádá praktické uplatnění v životě společnosti.

Smíchovský závod Tatra se stal pracovištěm MUDr. Františka Kriegla v plném smyslu toho slova. Jako závodní lékař se nespokojil pouhým přijímáním pacientů v ordinaci; chodil mezi dělníky do provozů, rozhlížel se, hovořil s nimi, snažil se porozumět jejich práci a zajímal se i o to, co jim tuto práci znesnadňuje nebo dokonce znemožňuje. Jako velký problém se mu jevily choroby z povolání a pracovní úrazy, které měly za následek rostoucí absenci, tedy nepřítomnost značného počtu lidí na pracovištích a tím i snížení jejich výkonu a výpadek výroby.

Zde nutno vysvětlit lidem nezasvěceným a hlavně těm mladším, jaké tehdy vládly poměry: ačkoli oficiální propaganda i nadále tvrdila, že práce je ctí, ve skutečnosti se stává trestem. Tisíce lidí, zejména příslušníků inteligence, byly často násilně donuceny opustit svá dosavadní povolání a začít pracovat v oborech jim naprosto neznámých, cizích, často velice náročných na fyzickou sílu a zručnost. Tím byla devalvována hodnota nejen jejich schopností, nýbrž i práce jako takové. Nové zařazení bylo součástí sankcí vůči tzv. poražené třídě, a často bezohledně postihovalo ty, kteří se včas nepřidali k vítězům. Souběžně pak byla vytyčována demagogická hesla o překonávání obtíží růstu větším vypětím svalstva. Symbolem se staly vyhrnuté rukávy, kterými měli lidé vyjadřovat svůj poměr k novému režimu. Nadšení bylo povýšeno na jediný ekonomický stimul: Zdolávání překážek i za

cenu ztrát - ve výrobě, ale hlavně na lidech. V té době byl nemocný považován za marodéra a kdo z důvodu nemoci nemohl přijít do práce, býval označován jako absentér. Slovo "absence" dostalo pejorativní význam, nebylo už pouhou nepřítomností, nýbrž rovnou úmyslným zanedbáváním pracovních povinností, pokusem o záškodnictví.

V závodech byl zahájen naúprosný boj proti absenci, aniž se zkoumaly příčiny, které měly své kořeny v chorobách z povolání a v pracovních úrazech. Tehdy nový závodní lékař, MUDr. František Kriegel, vypracoval po zkušenostech z provozů své "Poznámky k problémům absence":

"Poznámky k problémům absence" /MUDr. F. Kriegel/

V poslední době se otázkou absence na závodech, zejména složkou způsobenou nemocí, zabývaly orgány strany, odborů, vedení závodů a vedení zdravotnictví.

Dovoluji si poukázat na několik momentů, které absenci ovlivňují a jejichž úspěšné řešení by v celé řadě případů absenci pro nemoc mohlo snížit.

- 1/ Využití ordinace v mimopracovní době - Mluvíme-li o absenci, mám na mysli nejen tu způsobenou nemocí, jde i o takovou, která se projevuje na pracovišti v důsledku příliš dlouhé ho čekání v ordinacích. Je běžným zjevem, že mnozí pacienti se nechávají ošetřovat a vyšetřovat v době pracovní, namísto aby využili ordinace po pracovní době. Zde by se dalo ušetřit množství pracovních hodin prozahálených jednak nemocnými samotnými, jednak případným oslabením part, jejichž jsou členy.
- 2/ Drobná mechanizace - Pozorujeme značný počet onemocnění pátěře, výhřezů plotének a s tím spojených obtíží ze strany nervstva. Ve velké většině takových případů lze bezprostřední příčinu zjistit ve zvedání anebo v přemísťování těžkých břemen. Drobná mechanizace, opatření jednoduchých kladkostrojů a zvedáků by nám značně počet těchto případů ušetřila. Podotýkám, že v značném procentu těchto případů se jedná o nemocné vyřazené z pracovního procesu nejméně několik dní, zpravidla týdnů.
- 3/ Přepřacovanost - Pozoruji nemálo případů stavů vyčerpanosti v důsledku dlouhých a vyčerpávajících směn. Důsledky šturmovštiny se zřetelně odrážejí na duševním a fyzickém stavu pracovníků, někdy i velmi cenných. Honba za výdělkem se u řady lidí jeví jednou z příčin stavu přepřacovanosti a vyčerpanosti. Podobné případy pozoruji rovněž mezi plánovači, dílovedoucími a pod. Onemocnění v takových případech trvá rovněž řadu dnů a týdnů.
- 4/ Drobná péče o zaměstnance - Jako kupř. zajištění vhodných nápojů /pr. čaj místo piva v horkých provozech/, zástěr a ochrany hlavy a očí v horkém provozu, dostatečná péče o svářeče je schopna ovlivnit absenci.

- 5/ Protřídění zaměstnanců - Není vzácným jevem, že se na těžká pracoviště posílají lidé, kteří se pro tuto práci z důvodů fyzických nehodí. Lze to pozorovat u některých pracovníků zařazených na taková pracoviště v rámci akce 77. Bylo by záhodno provést podrobná vyšetření všech zaměstnanců v těžkém provozu a neschopné vhodně přemístit.
- 6/ Mládež - Tvoří v osazenstvu značné procento absence. Její poměr k práci je daleko vlažnější než u starých zaměstnanců. Zřejmě tu hrají roli vedle politických momentů i momenty finanční. U mnoha úrazů trvá mladý pracovník na uznání práce neschopným, kdežto starší v mnoha případech musí být přesvědčováni, aby doma zůstali. Problém poměru k práci a absence byl měl být vážněji projednáván v kruzích stranických a SCM:
- 7/ Hygienická opatření - Je jasné, že na řadě pracovišť nelze vyhovět všem požadavkům pracovní hygieny. Mnohé by se ale s poměrně malým nákladem a brigádnickou prací dalo udělat hned. Jde tu kupř. o větrání na pracovišti, o šatny, umývárny. Kouř na pracovišti, nedostatečná ochranná opatření v horkých provozech /asbestové zástěry, hutářské klobouky/ vede k tomu, že mnozí, zejména noví pracovníci se snaží změnit pracoviště. To vede k fluktuaci, trhání part, k zbytečné ztrátě času na zapracování nových pracovníků, mnohdy samozřejmě u nezpracovaných k úrazu a ve svých konečných důsledcích k absencím. Podobně vypadá věc tam, kde dílny s těžkým špinavým provozem mají nedostatečné šatny a umývárny. Pracující již dlouho před "houkáním" opouštějí svá pracoviště, aby se včas mohli umýt horkou vodou. V zimě a v chladné době roku nejsou stížnosti reumatického charakteru vzácné v případech, kdy se pracovníci musí umývat ve studené vodě.
- 8/ Používání ochranných prostředků - Používání ochranných prostředků, brýlí při bruskách, pneumatickém sekání, při sváření /zejména u pomocníků/ je věcí hodně zanedbávanou. Je tu zřetelné nepochopení jednak u samotných pracujících, jednak u dílvedoucích. Záněty spojivek, poranění oka jsou daleko častější, než je zdůvodněno charakterem provozu.
- 9/ Pořádek na pracovištích - Neuspořádaná pracoviště, kde čističky a meziprostory jsou zavaleny materiálem, vedou často k úrazu.
- 10/ Starší a nemocní zaměstnanci - Nutnost stanovit linii při přijímání starých a částečně nemocných zaměstnanců pro pomocné práce. Arteriosklerotici, hypertonici, rheumatici mu-ži i ženy, kteří se dnes do závodů přijímají, tvoří v průběhu měsíce po přijetí značný zdroj absence. Bude nutno proto stanovit linii pro přijímání takových zaměstnanců a v konečné statistice absence s touto složkou počítat.
- 11/ Pružná politika přesunů - zaměstnanců s drobnými úrazy, které je činí přechodně neschopnými pro jejich dosavadní zaměstnání, na pracoviště, kde by se plně uplatnili bez podstatné změny v příjmu. Podobná zásada platí pro chroniky.

Je nutná pružnost ve vyhledávání a nalézání náhradních pracovišť zejména v případech drobných úrazů, které tvoří značné procento absence.

- 12/ Poměr k nově přijatým zaměstnancům - Statistika úrazů ukazuje, že velmi podstatnou část tvoří nově přijatí zaměstnanci, kterým není věnována dostatečná pozornost.
- 13/ Hlubší preventivní práce - ze strany zdravotnického personálu. Na tomto poli zbývá mnoho práce pro závodní lékaře, jeho pomocníky a kádr aktivistů, který si je třeba při značném nezájmu osazenstva vytvořit.

Závěrem nutno říci, že otázka absence na závodech je jen zčásti otázkou zdravotnickou řešitelnou lékařem. Je v první řadě otázkou politickou a odborářskou. Orgány strany, odborů, mládeže by měly pravidelně nejen sledovat statistiku absence, ale i opatření k jejímu odstranění.

Momenty, na které poukazuje tato zpráva, si zdaleka nečiní nárok na úplnost. Chce jenom upozornit na některá hlediska, jejichž řešení je poměrně snadné a slibující kladný výsledek v boji proti absentismu.

V Praze dne 6.6.1952

Následovalo to, co bylo pro tehdejší dobu charakteristické. MUDr František Kriegel byl po předložení svých "poznámek k problému absence" osočen, že nadřazuje inteligenci a označen jako nepřítel socialismu. Byl na hodinu propuštěn ze závodu. Dokonce ho okamžitě vyvedli před bránu, aby snad svou další přítomností neohrožoval "socialistickou péči o člověka". Tak se potvrdilo tenkrát ražené a praktikované heslo: "Smeteme každého, kdo se nám bude stavět do cesty".

Ani v dalším působišti neměl MUDr František Kriegel lepší pozici. Jaké lékař obvodu Prahy 5 se účastnil zdolávání vlny infekční žloutenky, ale tehdejší ředitel barrandovských ateliérů a po něm vedoucí činitelé Úřadu státní kontroly, jejichž pracoviště spadala do obvodu Prahy 5, protestovali proti tomu, aby "nepřítel socialismu" prohlížel prominentní soudruhy. To už se ozývaly uměle rozšiřované zvěsti o "záškodnické činnosti sovětských lékařů", které pak pokračovaly ostudnými procesy, zprovozenými ze světa až XX. sjezdem KSSS v roce 1956.

MUDr František Kriegel i touto kalvárií prošel se ctí. Nejen, že nikdy nepovažoval žádnou práci za méně či více významnou, ale netrpěl také nikdy pocitů ukrivděnosti a nesnižil se nikdy ani k projevům zášti vůči těm, kteří mu ubližovali. Právě tím se tolik lišil od jiných, jímž vzpomínky na léta padesátá nebrání křísit jejich ducha i dnes. Však také zájem a péče o člověka jim nikdy nebyly tak vlastní jako Františku Krieglovi.

/Napsáno podle záznamů Františka Kriegla - 17. ledna 1981/

FRANTIŠEK KRIEGEL A ŠPANĚLSKO

Ve vzpomínkách spolubojovníka

Můj drahý majore: "Servus". Nemůžete si představit, jakou radost mi způsobila Vaše pohlednice. Je tomu už 33 roky, ale nikdy jsem na to nezapomněl. Byl jste jednou z těch osobností, jež působí na život lidí tak, že se na ně nemůže zapomenout. ~~Tenkrát~~ Tenkrát mi bylo 22 a Vy jste se ke mně choval jako otec, a to není fráze Byl jste přímý, čestný člověk, jemuž jsem se velmi obdivoval. Tolik, že jsem při příležitosti mohl o Vás uveřejnit článek ve "Vanguardia española", předním listě naší země. Posílám Vám kopii. V Barceloně se hodně mluvilo o tomto článku a Vašich osudech...

J. Ministral Masia

"Vzpomínka na osobnost"

Výňatky z článku v časopise La Vanguardia española 20.6.69

... Nazývali jsme jej Franz. Přesně Franz Kriegel, šéf zdravotnické služby 45. divize, Sboru Listerova Mezinárodních brigád Republikánské španělské armády.

Byl jsem tehdy vylekaným rekrutem, který se z Gerony dostal na aragonskou frontu. Poznal jsem jej za deštivé noci v září 1937. Když se dověděl, že jsem Katalánc, zdravotnický praktikant a učitel, podal mi ruku a vyzval mne, abych šel za ním. Spolu s ohromným chlapem, který se jmenoval Angel Cayuelas, jsem byl po 20 měsíců jeho sekretářem.

Fyzicky silný, světlovlasý, korpulentní. Člověk, který nepotřebuje odpočívat ani spát. Dobrý žaludek. Když nebylo hotové jídlo, vzal si kus chleba, posypal solí a s chutí jej kousal. Říkal, že chleba se solí obnovuje vydanou energií. Já jsem to nikdy nezkusil. Někdy vynal ze svých bezedných kapes tabulku čokolády a rozdělil na dvě stejné půlky, jednu dal mně a sám jedl druhou. Byl jsem vylekaný nováček a on byl majorem, hlavním velitelem zdravotní služby.

Neudivuje mne nic, co se mu stalo nyní, poněvadž ho dobře znám. Je statečný až do krajnosti. I když kolem padaly bomby, jeho hlas se nezachvěl. Byl jako žulový blok plný ohně, jenž se změkčoval jen u raněných. Na sběrných bodech v přední linii se skláněl nad nosítky, dával cigarety těm, kdo mohli kouřit a mluvil s nimi laskavým hlasem. Mimo krvavé bojiště nestrpěl sebemenší sentimentalitu. Jeho hlas byl jako hrom, když při nějaké chybě zvolal: "Chlapče, jsi voják, a ne dítě!" Ale hned potom se mne ptal na mou dívku. Zvláštní bylo, že nikdy nemluvil o politice ani o náboženství.

Když se Mezinárodní brigády stáhly ze Španělska, loučili jsme se. Stiskl mi silně ruku a polohlasem mi přál zdraví a štěstí. Ptal jsem se, co bude s ním. Hitler právě okupoval Rakousko a on byl komunista a Žid. Odpověděl dvěma slovy: "Teď - Čína". Do Evropy se vrátil až po druhé světové válce...

Řekl jsem, že byl statečný až do krajnosti, ale to nebyla jeho nejvýraznější vlastnost. František Kriegel je muž věrný linii svých myšlenek. Zamiloval si Španělsko ~~xx~~ v jeho neštěstí, stejně jako měl rád učitele, děti a raněné.

Protože byl takový, vyloučili ho z komunistické strany, jíž obětoval půl století svého života. V podstatě je František Kriegel citovým člověkem. Znáám ho dobře. Znepokojuje mě bouře, jež se rozpoutává v jeho nitru. Překoná ji se zatatými čelistmi, bez stížností a nářku, protože je "voják a ne děcko". Svým silným chrupem kouše chléb posypaný hořkou solí křivdy.....

D í k z a p o c t u

/Z dopisu F. Kriegla adresovaného španělským komunistům na slavnostní večeři uspořádanou na počest jeho 70. narozenin v Madridu 19.5.1978/

Drazí a vážení soudruzi a přátelé,

především hluboký dík za nečekanou a nezaslouženou poctu, které se mi dnes dostává. Je mi sedmdesát. Nemám, bohužel, možnost Vám osobně poděkovat za více, než je tento slavnostní večer, říci Vám, co pro mne v mém bohatém životě Vaše vlast znamenala.

Je absurdní, v Evropě koncem druhého tisíciletí, být zbaven práva odjet na krátkou dobu ze své země, navštívit přátele a moci se vrátit domů, obohacen přátelskými city a myšlenkami. Jak nesmyslná situace! A označuje se tento stav za vrchol svobody jednotlivce, za stav štěstí, za demokracii, plnost lidských práv....

Jsem Vám dlužen několik vět o tom, co pro mne znamenala Vaše země. Cesta do Španělska v roce 1936 byla vyvrcholem jednoho období v mém životě. Byl jsem v té době mladým lékařem. Měl jsem za sebou již delší dobu činnosti v revolučním hnutí.

Opouštěl jsem Prahu s vědomím nebezpečí spojeného s válkou, ale i s nadějí, že se v nepříteli daleké budoucnosti domů vrátím. Historie si nevšimla mých představ, jednala po svém. Zpáteční cesta, místo rovnou, vedla přes ~~daleký~~ velký a veliký kontinent, obohatila mne znalostmi a zkušenostmi a trvala plných devět let. Španělsko znamenalo pro mne starou, bohatou na dějiny a civilizaci zemi, do té doby neznámý, statečný lid, seznámení se s představiteli četných

národů, které přilákal spravedlivý boj lidu. Viděl jsem a prožíval plný obsah slov: statečnost, odvaha, uvědomělost, připravenost k obětem, /viděl i leccos opačného/, viděl jsem kus hry velkých mocností na úkor menších a slabších.

Odborně jsem přímo každodenně získával v oblasti válečné medicíny, organizace a improvizace řešení naléhavých úkolů malými prostředky. Učil jsem se jednat s lidmi, pocházejícími z různých zvykových, civilizačních a vzdělanostních prostředí. Mnozí měli různý přístup k hmotným a mravním hodnotám.

Viděl jsem soudruhy, soudruhy v plném toho slova smyslu, odcházet do boje, umírat, trpět zraněními, žít vidinou spravedlivé a člověka důstojné společnosti.

Koncem roku 1936 jsem byl poslán na frontu. Křest ohněm jsem prožil na úseku Fucarral, slyšel první palbu, ošetřoval první raněné, prožil první bombardování. A pak už Brunete, Jarama, Guadalajera, Aragon, Ebro a další a další až do hořkých cvíl v únoru 1939, kdy zkušený a boji proslulí muži se slzami v očích skládali zbraně na španělsko-francouzském pomezí. Připadla mi smutná čest předat do rukou zástupce politického vedení prapor republiky. Byli jsme buďto posledním, nebo jedním z nejposlednějších útvarů, jimž připadl úkol umožnit civilnímu obyvatelstvu a vojenskému materiálu odchod do Francie.

Francie, jak víme, zklamala. Následovaly měsíce v nechvalně známých francouzských táborech, kde se projevilo vedle solidarity i tolik zla...

Ve všech etapách mé činnosti žila v nějaké formě ozvěna a zkušenost ze Španělska. Odborně, lidsky i jazykově /Kuba/. Po desetiletí jsem s neutuchajícím zájmem sledoval osudy Vaší vlasti, v posledních letech ten tak velmi významný vývoj teoretické mysli komunistické strany Španělska.

A tak Vaše krásná země, její lidé a do značné míry i Vy sami, přímo i nepřímo, jste se stali součástí mého života. Jsem Vám za mnohé vděčen, za tento slavnostní večer zvlášť. Jsem si vědom, že významem přesahuje charakter milé společenské záležitosti. Nevím, jak dlouho mi bude dáno ve zdraví sledovat osudy té nejzápadnější části Evropy. Dovolte mi popřát Vám a s Vámi i sobě, aby nám bylo dopřáno hodně zdraví a sil, aby nám bylo dopřáno vidět uskutečnění našich veskrze humánních představ.

Drazí soudruzi a přátelé, připíjím: na úspěchy národů Španělska, KSS, na zdraví všech přítomných.

F. Kg.

MLUVÍ FRANTIŠEK KRIEGL

/Z poznámek a projevů v letech 1964 až 1969/

P o s l a n e c N S

Pocit odpovědnosti za výkon funkce poslance je dán tím, že je členem instituce, jejíž jednání a rozhodování se dotýká osudů a zájmů 14 milionů obyvatel naší země Snad tento pocit odpovědnosti před občany a vlastním svědomím je možno považovat za jeden z nejsilnějších momentů, za nejvážnější morální korektiv v práci člena Národního shromáždění ...

/Z úvah před zvolením
za poslance Národního
shromáždění - 1964/

x x x x

... Máme již dnes seriózní analytické práce o stavu našeho národního hospodářství, zasluhující si mimořádnou pozornost. V té souvislosti se vracím ke svým úvahám o metodách práce NS, má-li skutečně sehrát svou úlohu. Jeho hlavní úkol vidím ve spolupráci na studiu o zabezpečení a/ konsolidačního a b/ perspektivně vývojového procesu národního ~~shromáždění~~ ^{hospodářství}, tohoto základu vývoje společnosti.

Struktura výroby ČSSR je málo efektivní, nízká úroveň specializace a serióvosti. Trvá zaostávání technické úrovně výrobního procesu, nízká technická úroveň základních fondů.

Vývoj u nás ostře kontrastuje s rychlým prosazováním vědy a techniky do hospodářství vyspělých kapitalistických států... V těchto státech se intenzivně realizuje vědeckotechnická revoluce, věda a technika se stávají bezprostřední výrobní silou. V naší ekonomice tato etapa ještě nenastala ...

- Stagnuje společenská produktivita práce od roku 1961.
- Vytvořený národní důchod byl v r. 1964 o 345 miliónů nižší, než v r. 1961.
- Nepříznivý vývoj rozestavenosti.
- Nebylo dostatečně využito možností zvýšit podíl investic na obnovu a modernizaci základních fondů.
- Mzdové příjmy rostou od r. 1960 neúměrně k vývoji společenského produktu, zejména národního důchodu, při naprosto nedostatečném růstu produktivity práce. Růst nerealizované kupní síly převýšil v letech 1964-5 dlouhodobý průměr a má sílící tendenci.
- Prohlubování mzdové nivelizace.

- Zpomalení ve snižování vlastních nákladů - vliv nové techniky a technologie v této oblasti téměř neznatelný.
- Ztráty ze zmetků v r. 1964 - 1,4 miliardy Kčs.
- Vzestup neprodejných zásob.
- Zemědělství zaostává za vývojem v hospodářsky vyspělých státech.
- Nepodařilo se řešit základní nedostatky v rozvoji životní úrovně, jako je pomalý rozvoj placených služeb, bytový problém, údržba bytového fondu...

Celkově se nerovnovážný stav hospodářství zhoršuje... Postupně stále více zaostáváme. Vývojem 1961-5 se vytvořila v ČSSR velmi nepříznivá situace, z dlouhodobého hlediska nebezpečná situace v hospodářském soutěžení s kapitalistickými zeměmi.

V hospodářsky vyspělých zemích stoupá podíl investic na hrubém národním produktu, pokračuje vzestup investiční činnosti; za našimi západními hranicemi narůstá hospodářská síla, která si i pro budoucnost vytváří materiální předpoklady rychlejšího rozvoje hospodářství. Široká aplikace vědy a techniky, rychlá obnova zařízení na vysoké úrovni, rozsáhlá kooperace a výměna ~~ka~~ licencí. Vysoká životní úroveň. Růst intenzity zemědělské výroby. Vývoj a pracování metod řídicích procesů. Výchova vysoce kvalifikovaných řídicích kádrů atd.

Věda se stává rozhodujícím parametrem v růstu civilizace vůbec. Vědeckotechnická revoluce je zřejmě elementární silou této poloviny dvacátého století... a celá "vedoucí úloha strany" pro budoucnost je opřena o postavení vědy v moderní civilizaci. Vedle "vědeckého socialismu" nové vědní obory: sociologie lidských vztahů, psychologie práce, antropologie, /ergonomika/, teorie růstu a ekonomiky lidského rozvoje, teorie řízení, teorie životního prostředí atd.

Strana jako organizátor vědeckotechnické revoluce - a to je její nejvyšší a závěrečné historické poslání - může zvládnout tento úkol jen když překročí úzký obzor mocensko-politického administrativního řízení a vyvine vyspělejší, účinnější formy ~~na~~ společenskopolitického řízení, celou škálu nových přístupů a forem zaměřených k vytvoření technických, ekonomických, sociologických, psychologických atd. podmínek pro socialistickou tvořivost.

/z poznámek a úvah k projevu na
předsednictvu NS, kde opakuje
svůj pohled na stav našeho ná-
rodního hospodářství - 1965/

x x x

Jdeme do neobyčejně obtížného období. Jakékoli představy, že stačí vyhlášení nové soustavy a několik oklepaných frází jsou mylné, ba co více - škodlivé. Bude ~~namálo~~ neúspěchů, obtíží. Nutná mobilizace všech sil, hluboké zásahy do kádrových stavů, trvalá analýza a hodnocení nedostatků.

... Rád chodím do školy k lidem zkušenějším a vzdělanějším, nebude jí ovšem ta, kterou mi chce udělovat soudružka L. Doba velkých slov malého obsahu, zejména z úst lidí, které na pozici vynesla nikoli jejich skutečná schopnost a přínos společnosti, nýbrž pouhá - být někdy i tragická - náhoda, už by měla být za námi... Velkohubost škodí a vede k otupení pozornosti k problémům dne. Tyto způsoby jsou zlé, nemravné, připomínají metody let minulých... Jdeme do roku 1966, kdy věcnosti a konkrétnosti, pravdy a vedeckosti bude třeba velmi mnoho; kdy pusté fráze poletí tam, kam patří - na smetiště, kde je odnese vítr.

Kde má poslanec mluvit, ne-li na půdě parlamentu, kde má člen předsednictva NS mluvit, - ne-li na půdě předsednictva NS. Domnívá se soudružka L., že je plodná a užitečná pštroší a sektářská politika, že lidé nevědí, jak vypadá naše národní hospodářství, doprava, zásobování, trh, údržba, bytová otázka? Je skutečně jen stranická skupina místo, kde máme vyslovovat kritiku? Budeme dělat z předsednictva jedno pro sebe a druhé pro parádu? Jde o důvěru nekomunistů ke komunistům, jde o vytvoření vědomí, že komunisté nelpí na mechanické monolitosti.

Uskutečnění nové soustavy a všeho, co znamená v přestavbě národního hospodářství, v lidských vztazích, v postavení na mezinárodních trzích a v mezinárodním postavení země, v životní úrovni, školství atd. bude procesem dlouhodobým, obtížným. Dotkne se osudů mnoha lidí v nejrůznější formě... Její úspěch bude odviset a/ od kvality lidí, kteří ji budou v hlavních směrech /v rozhodujících oblastech/ uskutečňovat a b/ od schopnosti vedení státu /a strany/ získat pro realizaci skutečnou - nikoli formální - masovou podporu.

S prvním faktorem "kvalitou" nutno spojovat jeho nejvšestrannější chápání, ale především to, co bylo v průběhu tolika let do omrzení opakováno, a nikdy v uspokojivé míře uváděno v život, to je skutečná znalost věcí. Nejde o tu všeobecnou nebo jen "politickou", založenou na tzv. "ovládání vědy všech věd" /Kl. Gottwald/, ale o skutečnou hlubokou znalost odbornou, podloženou jasností politických cílů.

Máme takové lidi? Ano, máme a nikoli málo v řadách starší generace i mladší generace, té, která byla mladá v letech čtyřicátých, ukázala svou ochotu a obětavost sloužit revoluci, prodělala se stranou období nadšení od roku 1950 a roky třesů a šibenic let padesátých a dnes, v posledním desetiletí od XX. sjezdu sovětských komunistů pátrá po příčinách ran, které utrpělo mezinárodní komunistické hnutí a naše vlastní hospodářství, ptá se po příčinách nezdarů a stagnace, uvolnění morálky, poklesu občanské kázně a toliká jiných jevů v dnešním životě veřejném a stranickém... Nedivme se, že mnohým, velmi mnohým všeobecná odpověď s poukazem na objektivní okolnosti, vyjádřená ve třetí osobě /jako

"ono se stalo, dělalo, se provádělo a uskutečňovalo" apod./ již nestačí... Vedle nesporných faktorů objektivních zde působily i faktory subjektivní, vyjádřené neschopností včas a vhodně posoudit to, co se kolem nás děje, co znamená pojem průmyslové a vědecké revoluce... Ukolébávali jsme se velikášstvím, že jsme nějakou "velmocí" jednou ve skle, podruhé v lázních a mezitím jsme se stále hlouběji ponořovali do zaostávání za vývojem světovým.

Mluvím o těchto věcech tak zešířena, poněvadž v útoku obou soudružek nevidím jen názor dvou, sice velmi vysoce postavených, ale snad věci neznalých pracovníků, vidím v jejich útoku projev konzervatismu, který buďto nevidí reálnou situaci, nebo se řešení nápravy a nových východisek bojí, který v nová opatření ve skutečnosti nevěří, kterému výho-vovaly stojaté vody nedávné minulosti...

Soudružky použily slov: demagogie, rejpnání etc. Vytýká se "byl někde, viděl někde něco...". Já беру poslanckou funkci, jak je dost všeobecně známo, velmi vážně. Nevystupuji v diskusích bez předchozí přípravy a studia materiálů. A jen slepý a ignorant nebude aplikovat to kladné, co vidí v cizině. Vysíláme ročně stovky lidí - a věřím, stále málo - do ciziny /východ i západ/, uznáváme smlouvy o mezinárodní spolupráci, máme lidi v Kanadě a USA, máme velký úsek vědeckotechnické spolupráce v RVHP. Chtějí snad obě poslankyňe popřít nutnost učit se všude tam, kde nám to může prospět? Věda jako taková, technický pokrok, nejsou třídní, slouží tomu, kdo je umí použít. Celé dějiny vědy - to je souhrn lidských vědomostí zejména o přírodě a společnosti, dokazují význam vědy ve vývoji společnosti. Jen období tmářství středověku, církevní scholastiky bylo zabrzděním. Nestačí se vědy a techniky dovolávat /jako musulmané, kteří se denně několikrát dovolávají Mohameda, boha jediného/ a její aplikaci brzdit.

Prakticky v jednodenním zasedání byl schválen státní plán a rozpočet na rok 1966. Padlo zde slovo, že takové "jednomyslné" schválení má mít "mobilizační" charakter. Je to projev neznalosti nálad veřejnosti; takové "schvalování" plánu autoritu nepřidá, naopak jen ubere z toho mála, kterou má ve veřejném mínění. Těmto formám nepřímého nátlaku a teroru ustupovat nehodlám, poněvadž nemohu - bylo by to v rozporu se svědomím a pocitem zodpovědnosti.

Nedá se nic dělat, každý se díváme na náš život trochu jinak. Domnívám se, že devizou pro jednání poslance má být ústava. Mimo jiné se v článku 2 Ústavy říká:

1. Veškerá moc v ČSSR patří pracujícímu lidu.
2. Státní moc vykonává pracující lid zastupitelskými sbory, které jsou jím voleny, jím kontrolovány a jemu odpovědné.
3. Zastupitelské sbory jsou: Národní shromáždění, Slovenská národní rada a národní výbory.

Od nich je odvozena pravomoc ostatních orgánů státu.

Odpovídá tomu skutečnost a praxe naší státní mašinerie? Ministerstvům nebyla vhod trochu aktivnější kontrolní činnost výborů NS a již se od ní utíká k legislativě. Je nutné, aby ústava platila, její uplatnění nutno tam, kde toho je třeba, probojovávat.

/Z poznámek pro diskusi ve
stranické skupině a v před-
sednictvu NS - odmítnutí úto-
ků poslankyň L. a B. - leden 1966/

x x x

... Obavy, že se v Národním shromáždění vytváří nové centrum?! Není už k čemu dávat připomínky, má být "hradní mír" mezi parlamentem a ministerstvy? Avšak to není možné...

Jednání vrcholného zákonodárského orgánu, v jehož zasedáních je diskuse jen formální, by se měla změnit:

- prodloužit počet dnů, kdy se jednotlivé problémy, návrhy zákonů, zprávy etc. projednávají;
- nemuselo by být přítomno celé plénum. Je možná kombinace zasedání výborů - jednotlivých, dvou nebo několika, jichž se problematika dotýká, společně;
- takového zasedání by se mohli ~~ani~~ kromě zájmových výborů zúčastnit i ostatní poslanci, kteří by měli o jednání nebo o účast ve skupině zájem;
- tajné části jednání by bylo možné přenést do výborů, ostatní by měla charakter veřejný.

Není důvod, proč by se veřejnost měla dovídat o rozpravách, sporech a úsilí při řešení té které otázky v Národním shromáždění. Národní shromáždění by tím jen získalo na autoritě. Prospělo by to straně a cítění veřejnosti, že o problémech se vážně /i za účasti expertů/ jedná.

K tomu přistupuje i činnost tisku, který pracuje, pokud jde o NS, špatně. Černé kronice nebo soudničky se věnuje více místa, než práci Národního shromáždění.

/Úvahy o činnosti Národního
shromáždění - 1967/

x x x

... Jsou ty tam sliby, že základní zásady polednové politiky zůstanou nedotčeny! Poslanci se odvolávají pro názory vyslovené na půdě orgánů, jejichž jsou členy! Každý jiný než oficiální názor se posuzuje jako antisocialistický, jako opoziční. Zákonem se poslanci prostě překvapují, stavějí se před hoto-
vý fakt. Mluví se o socialistické demokracii, ale zbavování občanů jejich základních ústavních práv nemá se socialistickou demokracií nic společného. Jsme naopak svědky celého řetězu zákonů a nařízení, která ukazují pravý opak... Tento zákon povede k tomu, že zemí povládně malý, velmi úzký sbor funkcionářů, jemuž federální shromáždění bude slepě sankcionovat jeho opatření ...

/Z poznámky k vystoupení ve FNS/

při odvolání z funkce poslance
říjen 1969/

K p o j m u " v o l b y "

Slovo pochází od "volit", což mimo jiné znamená, že se člověk může /a smí/ rozhodovat mezi dvěma nebo více možnostmi a tím vyjádřit svou vůli pro něco se rozhodnout.

V určitých státech však "volby" znamenají pravý opak. Jste vyzván, abyste se dostavil k urně a odevzdal připravený /volební/ lístek. Podle zákona není účast na volbách povinná, je to jen právo; odmítne-li však někdo tohoto "práva" využít, vystavuje se obtížím.

Zastupitelský orgán lidu, zvolený téměř 100% odevzdaných volebních lístků, podle ústavy "nejvyšší orgán moci", je ve skutečnosti zcela bezmocný. Je to formální instituce, Mocenské páky jsou jinde. A jelikož není možno vyjádřit mínění svobodně, opozice je pronásledována, legální opoziční názor neexistuje - probíhá vše hladce. Parlament se schází jen několikrát /ne příliš často/ během roku a zvednutím ruky schvaluje "jednomyslně" návrhy zákonů.

/z poznámek/

O m l á d e ž i a m l a d é g e n e r a c i

Je zde oblast výchovy mládeže, plná obtížných otázek, na které se hledá a dává odpověď porůznu... Hlásím se k těm, kdož odmítají paušální odsuzování dnešní mládeže, zevšeobecnování jejích chyb, nedostatků, ba i ojedinělých zločinů, tvořící tím závoj, který zastírá pohled na to kladné - zvědavost, touhu po pravdě, odmítání lží a nesouladu mezi slovem a skutečností - však toho je mezi mládeží velmi mnoho. Skoro bych řekl, že v tom nevzácném odmítání mnohá starého je úsilí o pravdu, její hledání.

/Z úvah před volbou
poslancem - 1964/

x x x

Není to poprvé, co se ústřední výbor zabývá problematikou mladé generace. Předložený materiál obsahuje zajímavé poznatky a cenné podklady pro jednání. Strídají se tu však nepravdivé pojmy mládež a mladá generace. Myslím, že tyto pojmy nejsou totožné. Zdá se mi, že mladá generace je pojem širší. Mládež je součástí mladé generace. Nejde mi vůbec o slovíčkaření.

Mladá generace zahrnuje obyvatelstvo biologicky, pracovně, intelektuálně i jinak aktivní, tvůrčí v pravém smyslu toho slova, agresivní, které je poměrně málo nebo vůbec nespjato s tou částí dějin naší země, již poznala a spoluvytvářela generace dnešních padesátníků a starších. Jde o část obyvatelstva věkově ohraničenou na jedné straně léty dospívání a na druhé vstupem do čtvrtého desetiletí života. Je to ona, jež v dohledné době převeze většinu otěží této země.

Každý režim a každé velké duchovní hnutí usiluje o získání mladé generace už od jejích nejútlejších let, protože je to ona, která je trvalým zdrojem obnovy hnutí, která trvale signalizuje nové problémy a nové pohledy. Je to ona, která má nejbližší vztah k novým revolučním proudům, k novým myšlenkovým proudům, k novým technickým proudům.

Mladá generace ne vždy srovnává se znalostí a přehledem, ne vždy si je vědoma vysokých nároků na vlastní práci, ale to už v této souvislosti je jiná otázka. Mladá generace je taková, naše nebo kdekoli v světě; má v principu citlivý smysl pro pokrok, čestnost, pravdu, spravedlnost, zákonnost, úctu člověka k člověku a nesnáší krivdy. Tento duchovní a mravní svět naší mladé generace byl hlubokou měrou ovlivněn několika otřesy v posledním desetiletí. Otřesy, jež se dotkly jejích ideových základů, navíc šly tyto rány poměrně hustě za sebou. Hluběji založenou část mladé generace vedly tyto události k pochybování především o pravdivosti toho, co se jim po léta říkalo, o velikých a čistých principech komunistického hnutí a komunistických stran. Mám na mysli především hluboké dojmy, jež vyvolalo jednání XX. sjezdu KSSS a jeho otřesná odhalení o období kultu, o pošlapávání zákonů pravdy, lidskosti a pojmu soudružství. Mějme přitom na zřeteli, že velká část mladé generace žila v rodinách jak komunistických, tak i komunismu vzdálených, ale v obou vstřebávala reakce dospělých, kteří se s pohnutím, s hrůzou a i s odporem dozvídali o našem vlastním období kultu, takže reakce nemohla být jiná než byla: velkým otřesem ve vztahu k mravním zásadám komunismu.

Nemalým zdrojem dalších pochybností mladé generace byly údaje o hospodářském a technickém zaostávání naší a jiných socialistických zemí ve srovnání s vyspělými kapitalistickými zeměmi. Vzdálenost od roku 1945 a nové údaje o hospodářském vývoji vedly nyní k silné reakci: od obdivu k Sovětskému svazu k hledání údajů o technickém ~~xx~~ vývoji Západu a přímo k jeho nekritickému obdivování. Tyto pocity byly potencovány zejména u té části mladé generace, která působí v oblasti vědy a techniky, která měla příležitost srovnávat technické vybavení vědeckých a technických pracovišť u nás a jinde. Celý souhrn našich hospodářských potíží, obtíže v každodenním životě vyvolaly značné pochybnosti o předvídavosti a správnosti vedení našeho státu.

To, co starší generace nese s bolestmi, ale v podstatě beze změny v zásadním postoji ke komunismu a jeho zásadám, bylo silně otřeseno ve vědomí mladé generace a mládeže zvláště. K těmto velikým problémům se přidružují pochybnosti v oblasti společenskovední a světonázorové.

Zdrojem značné nespokojenosti a velmi kritického poměru k řídicím orgánům státu jsou podmínky denního života, práce a životních perspektiv. Tato atmosféra se vytváří v prostředí té části mladé generace, která ještě žije s rodiči, i těch, kteří své vlastní rodiny založili. U některých lidí se vytváří pocit bezmocnosti, že lze něčeho dosáhnout, že nelze dosáhnout nápravy. Jsou to mezi jiným známé zoufalé poměry v dopravě v hlavním městě, ale i jinde ve velkých průmyslových střediscích. Je to ten trvale nevyřešený bytový problém, který zvláště tíživě doléhá na mladou generaci a její touhu vytvořit si vlastní domov. Bytový problém se totiž již dávno proměnil z pouhé střechy nad hlavou ve významnou otázku politickou a sociální. Patříme mezi země s nejvyšším ukazatelem rozvodovosti a kromě jiných činitelů ji podstatně ovlivnujeme právě nevyřešenou bytovou otázkou se všemi důsledky osobními i pro děti z rozbitých rodin. O spletné otázce služeb jsem již nejednou hovořil, situace v hlavním městě je známá a je zdrojem nesmírného úniku politického kapitálu, zdrojem nedůvěry ve státní moc, její autoritu a autoritu strany.

Na vysokých školách máme 140 000 posluchačů studujících v denním studiu, i těch, kteří studují při zaměstnání. Avšak tato masa studujících je s námi značně nespokojena. Je to jednak nedostatečné vybavení vysokých škol jak prostorem, tak i technickým výukovým vybavením. Mnohé fakulty jsou ještě dnes ve starých budovách, v bytových jednotkách, nevybavené technicky. Nelze dnes vychovávat odborníka připravovaného pro průmysl nebo jiné vědní oblasti bez dostatečného prostoru, bez rychle se doplňujícího technického vybavení, bez bohaté literatury. Ze zkušeností lékařských fakult v Praze nutno říci, že budovy jsou staré, až v havarijním stavu. Technické vybavení je nedostatečné a zastaralé. Pracovní podmínky neobyčejně obtížné jak pro studující, tak i pro učitelské kádry. Vyvolávají u našich posluchačů a učitelského sboru jen závistivé pohledy na stav výukových zařízení v jiných, i malých průmyslově vyspělých zemích.

Ovšem obratu k lepšímu nelze dosáhnout bez nových, vědecky vyspělých kádru. Školství je jedním ze základů vývoje nové soustavy. A o to více, že to, co dnes ve školství máme, je základem pro sedmdesátá a další léta. Je nebezpečí, že se vzdálenost mezi vyspělými průmyslovými zeměmi v kvalitě kádru a námi bude stále více a více zvětšovat a rozšiřovat. Velká část mladé generace má vůči nám ~~xx~~ kritický postoj, a jak právem upozorňuje podkladový materiál, jde ve velké většině o kritiku reálných nedostatků. K tomu, soudruzi, se přidružuje úplně nepochopitelný stav platového zařazení absolventů

vysokých škol, z nichž mnohý je na tom hůře než nekvalifikovaný mladý dělník.....

Z všeho, o čemž nás informuje pokladový materiál a co víme i z jiných oficiálních studií a sociologických rozborů, co víme z osobního kontaktu s mladou generací, docházíme k závěru, že situace je neuspokojivá. Tato významná část obyvatelstva místo aby se straně přilížovala, spíše se nám vzdaluje. Místo aby rostl její podíl na politické aktivitě, spíše klesá. Místo, aby rostla její důvěra ve vedení státu, spíše se zmenšuje. Jsou to příčiny historické, ale i příčiny v soudobém životě, v našem denním prostředí, v podmínkách života a práce mladé generace. Řekli jsme, že se žádný režim ani velké ideové hnutí neobejde bez stále rostoucího podílu mladé generace v jeho činnosti, v činnosti uvědomělé, vyplývající nejen z pouhých existenčních pohnutek, ale opírající se o přesvědčení, že směr, kterým se vyvíjí stát, je správný. Zatím tomu tak ve skutečnosti a široké míře není. K obratu ve vztahu mladé generace ke straně a státu začne docházet, až bude mít skutečné důkazy, že směr, který stanovil XIII. sjezd, je správný a vede k nápravě těch nedostatků, o nichž jsme na různých zodpovědných fórech tolik hovořili.

Je nutno dát talentovaným příslušníkům mladé generace daleko větší podíl na různých úsecích správy státu a v orgánech strany, v hospodářství, ve vědě atd.

/Z přípravy na diskusi - ÚV KSČ
únor 1967/

Z POSLEDNÍCH VYSTOUPENÍ

- na plénu ÚV KSČ - 4. dubna 1968
- na plénu ÚV KSČ - 14. až 17. listopadu 1968
- na plénu ÚV KSČ - 30. května 1969
- na České radě odborových svazů 8. října 1969

... Jsem navrhován za člena předsednictva ÚV a proto považuji za nutné říci vám ještě několik slov, co si myslím o některých potřebách naší strany. Z rozpravy a z toho, co slyšíme na veřejnosti, se vyvalila spousta zla v mnohých oblastech našeho života. Je třeba pochopit, že to padá na bedra masy členů, ti stojí v první frontě boje. Masy ukázaly, že stojí o stranu, ale o takovou, která je nositelkou a reprezentantem čistých komunistických ideálů, strůjcem čisté komunistické politiky. Proto se domnívám, že je třeba dát členským masám perspektivu očisty. Poslední měsíce ukázaly, že je ve straně mnoho výborných a skvělých lidí, kteří jsou ochotni bojovat za ideály strany. Domnívám se, že do čela strany patří nové vedení, nová generace nezatížená minulostí. Toto moje stanovisko není nové. Už jsem je několikrát předtím vyjadřoval. Mluvili jsme dnes o tom, že nejde jenom o změnu vedení, že nejde jenom o změnu lidí, že jde o velmi hlubokou přestavbu našeho společenského systému.

Domnívám se, soudruzi, chceme-li mít stranu morálně i politicky postavenou do čela národů naší země a dění naší země, musí očista být důsledná. Kompromisy se nám nevyplatí. Budeme jinak stát pod nesnesitelnou palbou, která nám bude trvale ubírat energii, nedovolovat, abychom byli v čele, stále budeme pod tlakem a tlačeni událostmi. Musíme být schopni říci, že nový ústřední výbor a strana nemají s chybami minulosti nic společného. To je předpoklad obrodného procesu a slyšeli jsme nejednou, že novou politiku nelze dělat se starými lidmi. Respektujme toto přání, budme sami v čele tohoto procesu. Jinak nás k tomu donutí tlak zdola. Vstoupíme do nové krize, krize politického kreditu.

Proto, soudruzi, se domnívám, než budete uvažovat o mém zvolení, abyste věděli, co je mé mínění ohledně ústředního výboru a ohledně sjezdu strany. Jsem stoupencem urychleného svolání, urychlené přípravy nového sjezdu strany, který ai zvolí nový ústřední výbor nezatížený minulostí, který s čistým kreditem bude moci předstoupit před veřejnost. Domnívám se, že v této souvislosti je třeba mít na zřeteli velkou, nebyvalou aktivitu mezi mládeží a že je třeba, aby strana otevřela dveře širokému náboru čestných, poctivých, bojovných

mladých lidí. Bojujeme o novou politiku, novou svou vědeckost, svou novou průraznost, novou svým odhodláním stavět novou společnost a nový systém. Proto do ní patří mládež v nejširším toho slova smyslu.

Proto, soudruzi, prosím, abyste laskavě přijali těch několik slov, poněvadž považuji za správné, abyste, než budete mne snad volit, věděli, kde stojím.

/Z diskusního příspěvku
na ÚV KSČ - 4. dubna 1968/

X X X

Dosavadní průběh diskuse ukazuje zhruba dva proudy: značná část soudruhů se snaží dokázat, že zásah zahraničních vojsk 21. srpna byl nutný a prospěšný, protože se moc vymkla straně z rukou, kontrarevoluční síly byly v nástupu a strana i státní moc ztrácely autoritu. Používají při tom způsobu důkazů, který je vše jiné než vědecký.

Někteří řečníci se zmiňují o hesle neutrality nebo o úvahách na znovuvytvoření Malé dohody. Ani jedna ani druhá koncepce nevyšla z řad vedení strany a nebyla formálně na žádném mezinárodním fóru prezentována. To jsou fakta. Proč tedy tvořit konstrukce, které mohou sloužit nejvýše k demagogickým účelům?

Takovou konstrukcí je i tvrzení, že bylo cílem vytrhnout Československo ze soustavy Varšavské smlouvy a otevřít tak cestu k přechodu ČSSR do druhého tábora. Kdo z vedení strany, kdo významnější, nebo která významnější skupina v naší společnosti by se k takovému kroku odhodlala? Není to spíše snaha o argument, který by ve veřejnosti odůvodnil vojenský zásah proti Československu?

Ve vztahu k vnitřní situaci se někteří řečníci pokoušejí o důkaz, že šlo o situaci kontrarevoluční, která ohrožovala samotnou existenci strany a revoluční moc lidu. Většinou se dušují, že jsou stoupenci Ledna a polednové politiky. Končí však tím, že celý tento vývoj vedl ke kontrarevoluci. Těžko je tu hledat logiku. Faktem je, že polednové období přivodilo nebyvalou změnu v náladách široké veřejnosti v přístupu k veřejným otázkám. Shodujeme se, že polednový vývoj nezačal Lednem, ale že jeho příčiny sahají daleko zpátky, do začátku poválečného období a zejména do let po Únoru 1948, kdy rysy, které deformovaly naši politickou, vědeckou a mravní skutečnost, daly začátek těžkým deformacím na všech úsecích našeho života. Shodujeme se ve velké většině rovněž v tom, že předlednová politika byla do té míry nabitá rozpory, že těžké výbuchy byly nakonec nevyhnutelné. Leden byl tudíž nutný a historicky odůvodněný.

Není ovšem sporu o tom, že váhavé řešení některých otázek, zvláště bezprostředně po Lednu, znamenalo značnou ztrátu tempa a umožnilo nejeden projev živelnosti.

Ale to neopravňuje k tvrzení o nebezpečí zvratu ke kapitalismu, o plíživé kontrarevoluci opírající se o zbytky poražených starých tříd a společenských skupin atd.

Posilujícím faktorem a nejkrásnějším výsledkem polednového vývoje byl růst neformální autority strany v našich národech. A nemáme právo podceňovat soudnost našeho obyvatelstva v tom, že by mu stačil idol, a nikoli obsah politiky k projevům důvěry v představitele této politiky. Důvěra ve vedení KSC se vytvořila v průběhu několika posledních měsíců právě na základě vývoje od Ledna. Renesance - a snad ani ne renesance, ale ~~úspěch~~ úplné zrození pocitu důstojnosti občana, obnovení jeho práva ve společnosti, důkazy, že strana a stát mají v úmyslu poctivě respektovat občanskou důstojnost, občanské svobody a zákonnost, vedly k důvěře ve stranu. Nikdy nebylo tolik upřímného zájmu o politiku, o tisk, o veřejné projevy atd., a nikdy se tak málo neposlouchal cizí rozhlas, ale zato náš rozhlas a naše televize jako právě v posledních měsících. Nově se zrodily naděje na nápravu v oblasti správy národního hospodářství, jeho řízení, vyvolání zájmu pracujících o osudy výsledků jejich práce, o osudy jejich výrobků na trhu. Lidé si nesmírně vážili skutečnosti, že již před zrušením cenzury se uplatnovala svoboda slova. Jen omezení dogmatikové a byrokraté nedovedou pochopit, jakou roli v rozvíjení vědomí, myšlení a iniciativy veřejnosti má uplatňování práva na svobodu slova. Bude zřejmě ještě dlouho trvat, než si mnozí zvyknou na to, že tato svoboda slova je nezbytnou samozřejmostí. Jen ti, kdo se bojí kritiky vlastní činnosti, se bojí svobody slova. Doba ve které žijeme, se však bez střetávání a konfrontace názorů neobejde. Jinač otevíráme do široba bránu zpět ke kabinetní politice, k její nekontrolovatelnosti, ať to chceme nebo ne - i k deformacím, chybám a bezpráví.

Polednová politika vytvořila mnohé, co se již nikomu zlikvidovat nepodaří. Mám na mysli především vědomí mladší generace o právu na aktivní roli ve společnosti. Stálo by za to, nabídnout všem, kteří mají pro události roku 1968 v Československu jen zamítavé stanovisko, provedení plebiscitu v obou našich národech /stojí-li ovšem o hlas a názor celé strany a všeho lidu/.

Jinak se domnívám, že nemalý počet nejzručivějších kritiků tzv. deformací polednového období tvoří ti, kteří sami byli po dlouhá léta tvůrci a spolutvůrci předlednové situace, o níž víme, že objektivně vedla ke katastrofě.

Ještě snad několik slov, jak dál. Především se domnívám, že je nutno zachovat nejpodstatnější části akčního programu a uskutečňovat je. Pokud možno v krátké době zrušit restriktivní opatření v oblasti tisku, rozhlasu a televize. Neoddlávat příliš svolání XIV. sjezdu strany a konstituování komunistické strany českých zemí. Samozřejmě se dostávají do popředí palčivé otázky naší ekonomiky a dořešení problematiky spojené s federálním uspořádáním.

Hlavně bychom si však měli být vědomi, že strana musí rozhodně čelit nebezpečí ztráty důvěry mas. Poslední týdný vyvolávají nejeden otazník v této oblasti Důvěra ke straně bude vždy úměrná tomu, jak se její politika ztotožní se zájmy nejširších vrstev obyvatelstva... Musíme být ve střehu před jakýmkoli pokusy restaurovat pod jakoukoli záminkou a konstrukcí předlednové doby a předlednové síly. Ty pokusy zde jsou. A jsou krajně nebezpečné a těhotné vážnými společenskými konflikty.

/Plénium ÚV KSČ 14. až
17. listopadu 1968/

x x x

Soudružky a soudruzí, dnešnímu zasedání ÚV se předkládá návrh, aby někteří soudruzí byli vyloučení z pléna ÚV, mezi nimi i já s odůvodněním, že jsem hlasoval proti smlouvě o dočasném pobytu sovětských vojsk na území naší republiky a tím se dopustil přestupku proti stranické kázi.

Rád bych předeslal několik poznámek, a to: návrh neříká, který orgán se usnesl na této smlouvě a pokud jsem informován, na schůzi členské skupiny parlamentu nedošlo k formálnímu usnesení. Chtěl bych, aby předsednictvo tuto stránku věci podrobně objasnilo.

Chci ÚV dále upozornit na to, že dosud nebyl nikdo vyloučen z ÚV, kdo nese přímou odpovědnost nebo spoluodpovědnost za to, že desítky nevinných lidí bylo odevzdáno potupné smrti z rukou kata, že desetitisíce lidí bylo na základě vykonstruovaných obvinění odsouzeno na dlouhá léta mučení a vězení a že mnozí z nich ve vězení svůj život skončili, aniž viděli světlo světa.

Dosud rovněž nebyl vyloučen nikdo z ÚV za odpovědnost za dlouholetou vleklou krizi hospodářskou, která nás dovedla až do dnešního stavu a nic na tom nemohou změnit pokusy svalovat příčiny tohoto stavu na několik měsíců minulého roku. A mohli bychom tak probírat jeden úsek našeho hospodářství a veřejného života za druhým, sociální problematiku a ptát se, kdo zavinil, kdo nese odpovědnost za dnešní neutěšený stav. Není přece tajemstvím, že zde v tomto sále sedí řada členů, kteří po léta zaujímali odpovědná místa v našem veřejném životě a nemohou se vyhnout odpovědnosti nebo alespoň spoluodpovědnosti za vše to, co tak tvrdě naše veřejnost odsuzuje...

Je známo, že jsem odmítl podepsat moskevský protokol. Odmítl jsem jej podepsat proto, že jsem v něm viděl dokument, který všestranně svazoval ruce naší republiky. Odmítl jsem jej podepsat proto, že se to dělo v ovzduší vojenského obsazení republiky, bez konzultace s ústavními orgány a v rozporu s cítěním lidu této země. Když potom byla v Národním

shromáždění předložena k ratifikaci dohoda o dočasném pobytu sovětských vojsk na území ČSSR, hlasoval jsem proti ní, jako proti smlouvě, která byla v rozporu se zásadami Charty Organizace spojených národů, s principy mezinárodního soužití a ustanoveními Varšavské smlouvy, t.j. dobrovolnost. Podpisovala se v atmosféře nátlaku politického a mocenského, za okolností, které jsou v rozporu s principy socialistických národů i s mezinárodními dokumenty. Podpisovala se v přítomnosti statisíců cizích vojáků a mohutné vojenské techniky. Smlouva byla psána nikoliv perem, ale hlavněmi děl a samopalů. Hlasoval jsem proti smlouvě jako poslanec v souladu s cítěním a přáním velké většiny voličů a občanů této země...

V této souvislosti mi dovoluji připojit i několik připomínek k dokumentu spojenému s přípravou moskevské porady. Naše delegace a předsednictvo ÚV žádají na delegacích druhých stran, aby se nezabývaly srpnovými událostmi v ČSSR, používá se dokonce termínu tzv. československé události. Chce se tím snad říci, že Srpen 1968 v ČSSR vůbec nebyl událostí? V návrhu pro moskevskou radu se zdůrazňuje, že vývoj socialismu v jedné zemi je věcí celého hnutí. Je-li tomu tak, pak nelze dobře upírat druhým stranám, aby se k srpnovým událostem v ČSSR vyjádřily. Je právě věcí celého mezinárodního hnutí, aby svým jednoznačným postojem znemožnilo, aby v budoucnu kdekoliv mohlo dojít k událostem podobným událostem v ČSSR. Nejde přece jen o československou záležitost. Jde, pravda, především o československou záležitost, ale současně jde o zásadu a problematiku práva jedné nebo více zemí uplatnit možnosti násilí silnějšího proti slabšímu....

K samotnému návrhu na moje vyloučení z pléna ÚV chci říci toto: považuji jej za neoprávněný, s průhlednými cíly, které míří dále než jen k mé osobě. Je dobře známo, že přes řadu prohlášení o tom, že budeme uskutečňovat polednovou politiku, vyvolává vývoj posledních měsíců a týdnů obavy a pochybnosti. Celá řada usnesení nižších orgánů strany, přestavba aparátu, tvrdá čistka prováděná v různých institucích a aparátech jdou před Leden 1968. Jde o rozsáhlý restaurační proces, o úsilí legalizovat Srpen. Získat a přesvědčit veřejnost, stranickou i ostatní, mohou jen zkušenosti. Zatím - a doufám, že pro vedoucí pracovníky strany a vlády to není tajemstvím - sílí negativní ohlas obyvatelstva, členů a nečlenů strany. Zrychluje se tempo vedoucí k izolaci strany od obyvatelstva, k izolaci vedení od členstva, k proměně strany z morálně a politicky vedoucí síly v instituci téměř výlučně mocenskou.

Pokud jde o mo^u stranickou kázeň, prokázal jsem ji po dobu více než 38 let svého členství ve straně a více než 40leté činnosti v hnutí, za okolností velmi složitých historicky i osobně. Nepřijímám výtku neukázněnosti a ne-souhlasím s návrhem na vyloučení. Svůj postoj jsem zdůvodnil,

aby nebylo příčin k omylům dalším, pro které se v tomto sále už dost zvedaly ruce, Historie posledních bezmála dvou desetiletí je v tomto ohledu bohatá na varovné i tragické zkušenosti.

Věřím, že každý bude hlasovat, jak káže jeho stranické a občanské svědomí. Děkuji.

/Z projevu na plénu ÚV KSČ
30.5.1969/

x x x

Vážené předsednictvo, vážení přítomní,

předseda České rady odborových svazů zde předložil návrh na mé odvolání z členství pléna ČROS. Předně bych se chtěl zabývat některými věcnými poznámkami, obsaženými v projevu předsedově.

Předseda použil vědomě velmi mlhavé formulace, aniž cokoliv doložil. Mluvil o tom, že každý z nás zná politické přesvědčení a činy člena pléna Františka Kriegla. Měl to formulovat a doložit. Říkal: "Vynechme okolnosti, za jakých se členem pléna stal" - proč o těch okolnostech jasně nemluvil? Stal jsem se členem pléna sjezdu jako každý jiný člen pléna nevyjímaje ani dnešního předsedu.

Udává jako příčinu pro návrh na mé odvolání, že jsem v Národním shromáždění hlasoval proti ratifikaci smlouvy o dočasném pobytu sovětských vojsk na našem území. Ano, hlasoval jsem proti této smlouvě a použil jsem na půdě parlamentu svého práva jako poslanec NS. Ovšem, *už* je věcí předsedy, zda má právo urážlivě mluvit o tom, že mi nezáleželo na bezpečnosti a svobodě lidu této země. Je to hrubá urážka, předsedo. Devět let se zbraní v ruce jsem bojoval za svobodu této země. Desetiletí jsem byl členem komunistické strany. Ani předseda, ani nikdo jiný, ať si zdůvodňuje návrh jakkoliv, nemá právo takto urážet. Odmítám to jako nepravdivé, jako lživé!

Zde rovněž zdůrazňuji jako nepravdivou, jako lživou urážku, že jsem na květnovém zasedání ÚV KSČ zneužil svého vystoupení k útokům proti straně, Sovětskému svazu, proti přátelství s ostatními socialistickými zeměmi. Proč necitoval, ať cituje tuto část mého projevu. Bylo mým svatým právem na půdě stranického orgánu, jehož jsem byl členem, vyslovit svůj názor. Může někdo s mým názorem souhlasit nebo nikoliv, ale mé právo mluvit na půdě strany, právo dané stanovami, si nikým vzít nedám.

Je rovněž nepravdivé tvrzení, že mi šlo o znemožnění úspěšného řešení obtíží. Je to insinuance, nepravdivá, urážlivá, ke které ani předseda ČROS nemá právo. Je jeho právem myslet si o mé činnosti cokoliv, ale *už* nemá právo mluvit o tom, že jsem pokrytecky vystupoval. Vystupoval jsem otevřeně se svými názory, neskrýval jsem své názory ani na půdě parlamentu, ani na půdě ústředního výboru strany.

Odmítám proto tuto část projevu předsedy, která se týká mé osoby, považuji ji za nepravdivou, až na dvě fakta- že jsem hlasoval proti smlouvě a že jsem přednesl projev na ústředním výboru strany. Můj projev na půdě ústředního výboru strany je široce znám, ale bylo by snad záhodno, navrhuje-li se odvolání z funkce člena ČROS, tento projev, kterého se dovolává předseda, předložit tady, rozebrat ho, každý bod za bodem doložit, což předseda neučinil. Jsou to manýry špatné, nedobré. Navrhuje se vyloučení z ČROS, avšak statut ČROS, který byl přijat sjezdem, nepřipouští tuto formu odvolání člena. Jednací řád zatím platí. Domnívám se proto, že hlasování, kterým ať se vyjádří většina jakkoliv, bude v rozporu s dokumenty přijatými sjezdem.

Chci nyní říci ještě tolik: na svých projevech a postojích jak na půdě parlamentu, tak na půdě ústředního výboru nemám co měnit. Stojím při svém slově. Stojím při svých projevech. Nic na nich měnit nebudu.

Chci ještě zdůraznit jedno, i když se to týká jiných členů, u nichž se navrhuje vyloučení nebo odvolání z tohoto pléna za to, že řekli to nebo ono. Uvědomte si, soudruzi, že je to úsilí o nasazení náhubku členům pléna, když už na půdě orgánu se má vzít členu právo říci to, co si myslí. Co chceme, aby řekl? Něco jiného než si myslí? Chceme skutečně vnutit lidem náhubek? Jedině ten názor bude správný, který bude vycházet z této řady předsednictva? Jakýkoliv náhubek na svobodné vyjadřování názorů na půdě orgánu, jehož kdokoli je členem, je začátkem zhoubného vývoje tohoto orgánu a hnutí. Je začátkem byrokratizace, začátkem neupřímnosti jednotlivých členů. Považuji proto návrh na mé odvolání z tohoto orgánu za nespravedlivý, nepodložený a s tímto návrhem nesouhlasím. Hlasujte, jak vám káže vaše svědomí, jak je v souladu se svědomím vaší vlastní osoby a se svědomím lidí, které zastupujete.

/Vystoupení 8.10.1969 při pro-
jednávání vyloučení F. Kriegla
z pléna České rady odborových svazů/

FRANTIŠEK KRIEGL PATŘIL K PRVNÍM SIGNATÁŘŮM CHARTY 77

Z dopisů a poznámek

... Prožívali jsme zde v našem státě hnutí, jaké po dlouhá léta nebylo známo. Bylo to ono prohlášení známé pod názvem Charta 77, jež natolik přimělo vládu země k represivním opatřením. Reakce režimu se mi zdá zcela nepochopitelná a protimluvná.

Také vlády, nejen jednotlivci, jsou schopny se blamovat... Pošetilé tvrzení, že se v případě Charty 77 jedná o vystoupení bezvýznamné skupinky protivníků režimu, je krátkozraké a zaměřeno na málo myslící lidi. Zákon o akci a reakci platí též v oblasti společenské. Pokud držitelé moci zacházejí s tisíci občanů jako s nerovnoprávnou částí obyvatelstva, potud také budou existovat lidé, kteří budou naléhat na uplatňování a uskutečnění občanských svobod.

X

Před soudem režimu stojí čtyři obžalovaní... Před soudem ale stojí ve skutečnosti režim. Dokazuje procesem, že jeho podpis pod mezinárodními dokumenty nelze brát vážně. Podepsal Závěrečný akt v Helsinkách, o němž už tehdy věděl, že jej nehodlá dodržet. Svědčí o tom historie dvou let, která minula od podepsání helsinského dokumentu.

Koho to režim staví před "soud"? A za co? Co tím chce docílit? Zastrašit.

A zastrašování je součástí, ba cílem teroru. Nezáleží na jeho formách, jde o to, že režim jej považuje za potřebný, nutný nástroj pro svou existenci. Že tomu tak je, o tom svědčí obrovský represivní aparát, represivní opatření postihující desetitisíce a nejen jednu, ale dvě i tři generace v rodinách. Cenzura, otevírání dopisů /přes znění ústavy a zákonů/, odposlechy, policejní sledovačky, přepadení, provokace, lživá očernování, lži ve sdělovacích prostředcích... ~~Dějinná~~

Dějinná zkušenost učí, že čím větší a pestřejší represivní opatření postihující početné skupiny obyvatelstva, tím menší kredit režimu v obyvatelstvu....

Co moc nad občanem označuje za pravdu, není pravdou, nečestné je označováno za čestné, očernování a násilí za demokracii atd. Výchova není výchovou v plném smyslu toho slova. Výchova má vést mladého člověka k samostatnému jednání v životě, k soužití s jinými spoluobčany ve prospěch společnosti, k pocitu dobrovolného podílu na společném díle s vědomím, že jeho vlastní úsilí slouží okolí, ale i jemu samému a jeho blízkým. Onen dobrovolný činitel přispívá k pocitu důstojnosti člověka. To právě režim potlačuje, z člověka chce udělat svého otroka.....

Do této kategorie patří i fraška "spravedlnosti". Soudce se stává ochotným vykonavatelem přání represivního aparátu. Rozsudek se neopírá o právo, ale o moc. Soudce klesl z úrovně dosažené ve vyspělých společnostech - nezávislého výměry spravedlnosti přísně opřené o platné zákony - na úroveň vykonavatele přání mocenské instituce. Stojí na stejném žebříčku, na němž stojí jen někde na jiné příčce kat.

Budou souzeni čtyři slušní lidé, budou zbaveni svobody, aniž se dopustili zločinu.

/K procesu s Jiřím Ledererem,
Václavem Havlem, Otou Ornestem
a Františkem Pavlíčkem/

K DESÁTÉMU VÝROČÍ SRPNA 1968

Nemá mnoho smyslu se věnovat pouze tomu, co bylo, přáním a událostem před 10 lety. Věci se mají totiž takto: byla tehdejší snaha a přání oprávněna? Poskytl nám vývoj posledních deseti let odpověď na otázku správnosti či nesprávnosti tehdejších postulátů?

Často se tvrdí, že bez respektování mocensko-politických činitelů nelze provozovat reálnou politiku. To souhlasí. Otázka spočívá pouze v tom, kde začínají a kde končí meze. V úplném podrobení? V úplném přimknutí se, v úplném podržení vlastních zájmů zájmům mohutné světové velmoci? Je pojem národní suverenity mrtvý - anebo je v rámci integrujících a globalizujících tendencí dosti prostoru pro národní a státní existenci?

Dnešní svět skýtá /mnohdy/ rozdvojený obraz, několik velkých tendencí. Jednou z nich je potvrzení principu národních zájmů /vyjádřeno snad příliš důrazně a příliš sověcký/ v rámci určitého, i když obtížného vývoje směrem k integraci - jako v EHS; jednou je potvrzení a formování státních celků nezávislého charakteru - poněkud pestrý obraz, jaký můžeme spatřit ve "třetím" a "čtvrtém" světě. Tento vývoj je vojensky a ekonomicky mocnými v zásadě tolerován, uznáván jakožto historicky vývojový jev, a hledá se nový modus vivendi.

Jinou tendencí je takzvaná "integrace" v téměř fyziologickém smyslu, v níž větší organismus si do svého vlastního těla integruje tkánové oblasti toho druhého, stráví je, zpracovává. Státnímu zřízení jednoho se povolují jen formální atributy nezávislosti. Jakmile některému státu nevýhovují určité skutečnosti uvnitř hranic toho druhého - tak často prohlašovaného za suverenního a nezávislého - tak se prostě do něj vpochoďuje. Tisíce tanků, statisíce vojáků, letectvá armáda. Pak se tvrdí, že kdosi dokonce prosil, že je pozval, aby přišli. A zároveň se v OSN předkládají návrhy na definici agresora, ve které jsou obsaženy známé zásady a nedotknutelnosti cizích hranic, o nepoužití násilí či hrozbě násilím atd....

A když to pak se sympatiemi jde s kopce, tak přichází ke slovu policie, pendrek a smozřejmě "volby", při kterých se státní moci vyslovuje téměř 100% /99,9%/ podpora. Jaká to absurdita, a přece skutečnost, kterou zde dnes prožíváme. Může se někdo divit, že největší část obyvatelstva - průměrně značně vzdělaného a myslícího - všelicos nespolkne? Proto tedy ještě více policie, více represivních opatření. Proto máme spisovatele a intelektuály ve vězeních, někdejší vysokoškolské učitele jako topiče nebo těžce pracující, proto

teror vůči jejich dětem, které nejsou přijímány ani na gymnáziích, odborných školách nebo dokonce vysokých školách /výjimky jen potvrzují pravidlo/.

Historické události se neopakují. Neexistují žádné totožné podmínky, které by vyvolávaly totožné události a totožný vývoj. Existuje však cosi jiného, je to pocit vytušení a vnímání toho, co je nutné, co musí přijít... Zkušenosti z dějin učí, že není rozhodující, zda se v některém oprávněném, časově vyvrážděném intelektuálním a politickém hnutí dostávají bezprostřední úspěchy. Takové úsilí vždy naráželo na velký odpor, vyžádalo si mnoho obětí.

Uplynulých deset let dokazuje, že vzdor rozsáhlým potlačujícím a perzekučním opatřením má státní moc za to, že by se nemohla žádného z nich vzdát. Nepodařilo se jí totiž dosáhnout nějakého zvratu v sympatiích obyvatelstva /zejména středních a mladších vrstev/ vůči sobě ani vůči jejím spojencům ...

Otázka, kterou jsme si kladli v úvodu, zní: Co znamená to, co bylo před deseti lety, pro dnešek?

- a/ Úsilí roku 1968 vyplynulo z podmínek, potřeb, problémů, které byly tehdy akutní a nejsou ani dnes vyřešeny. Dnes se hlásí ke slovu ještě naléhavěji než v mezidobí uplynulých deseti let.
- b/ Již tehdy byly ony problémy výrazem historické tendence, která se za dobu, jež mezi tím uplynula, jen zřetelně prohloubila a rozšířila .
- c/ Část tehdejších postulátů přešla do mezinárodního slovníku /Helsinky, Berlín, Bělehrad/ a i když nesplněné, přece jen ne zcela bez úspěchu.
- d/ Základní požadavky polednové politiky se musí prosadit, jestliže se hospodářský i ostatní vývoj nemá ocitnout na mrtvém bodě /náznak čs. vlády o reformu ve 150 podnicích/.
- e/ Tehdejší události i dnešní situace naší země jsou výrazem k r i z e s y s t é m u . . .

x x x

O B S A H

Václav Havel:
PŘEMÝŠLENÍ O FRANTIŠKU K. str. 1

František Kriegel:
ZAMYŠLENÍ NAD ŽIVOTEM

- Před 69. narozeninami 8
- O vzpomínání 8
- Stálo to za to? 9

LÉKAŘ FRANTIŠEK KRIEDEL

- Z dopisů pacientů 11
- Jiří Ruml: Péče o člověka nežádoucí . . . 12

FRANTIŠEK KRIEDEL A ŠPANĚLSKO

- Ve vzpomínkách spolubojovníka 16
- Dík za poctu 17

MLUVÍ FRANTIŠEK KRIEDEL

- Poslanec NS 19
- K pojmu "volby" 24
- O mládeži a mladé generaci 24

Z POSLEDNÍCH VYSTOUPENÍ

- na plénu ÚV KSČ 4. dubna 1968 28
- na plénu ÚV KSČ 14. - 17. listopadu 1968 29
- na plénu ÚV KSČ 30. května 1969 31
- na České radě odborových svazů
8. října 1969 33

FRANTIŠEK KRIEDEL PATŘIL K PRVNÍM SIGNATÁŘŮM CHARTY 77 35

K DESÁTEMU VÝROČÍ SRPNA 1968 37

x x x x x x x x x x

